

ΣΥΝΤΑΚΤΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ

Δρ. **Ιωάννης Τέντες**, Εισαγγελεύς Αρείου Πάγου ε.τ.
Καθηγητής **Helmut Satzger**, Μόναχο
Καθηγητής **Manfred Heinrich**, Κίελο
Καθηγητής **Genlin Liang**, Πεκίνο
Αν. Καθηγητής **Γεώργιος Τριανταφύλλου**, Αθήνα
Αν. Καθηγητής **Νικόλαος Δημητράτος**, Αθήνα
Επ. Καθηγητής **Δημήτριος Ζιούβας**, Αθήνα
Επ. Καθηγητής **Ιωάννης Μοροζίνης**, Αθήνα

HERAUSGEBER

Dr. **Ioannis Tentes**, Generalstaatsanwalt Griechenlands (Em.)
Professor Dr. **Helmut Satzger**, München
Professor Dr. **Manfred Heinrich**, Kiel
Professor Dr. **Genlin Liang**, Beijing
Stellv. Professor Dr. **Georgios Triantafyllou**, Athen
Stellv. Professor Dr. **Nikolaos Dimitratos**, Athen
Ass. Professor **Dimitrios Ziouvas**, Athen
Ass. Professor **Ioannis Morozinis**, Athen

EDITORIAL COMMITTEE

Dr. **Ioannis Tentes**, Attorney General of Greece (em.)
Professor Dr. **Helmut Satzger**, Munich
Professor Dr. **Manfred Heinrich**, Kiel
Professor Dr. **Genlin Liang**, Peking
Adj. Professor Dr. **Georgios Triantafyllou**, Athens
Adj. Professor Dr. **Nikolaos Dimitratos**, Athens
Ass. Professor **Dimitrios Ziouvas**, Athens
Ass. Professor **Ioannis Morozinis**, Athens

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Η ανά χείρας συλλογή δοκιμίων με τίτλο: «Όρια και Μέλλον του ποινικού δικαίου» είναι αφιερωμένη στον ομότιμο καθηγητή της Νομικής Σχολής του Εθνικού και Καποδιστριακού Πανεπιστημίου Αθηνών Χρίστο Μυλωνόπουλο με αφορμή τη συμπλήρωση εβδομήντα χρόνων από τη γέννησή του αλλά και σαράντα έξι χρόνων διαρκούς επιστημονικής παρουσίας του.

Ο Χρίστος Μυλωνόπουλος σπούδασε νομικά στο Πανεπιστήμιο Αθηνών και κατά τα έτη 1977-1980 εκπόνησε τη διδακτορική διατριβή του στη Νομική Σχολή του Πανεπιστημίου του Saarbrücken με υποτροφία του DAAD υπό την εποπτεία του Καθηγητή Gerhard Kielwein. Η εργασία του με θέμα «Über das Verhältnis von Handlungs- und Erfolgsunwert im Strafrecht» (Köln 1981, Carl Heymanns Verlag) έλαβε το βαθμό *summa cum laude* και τιμήθηκε με το βραβείο Eduard Martin ως η καλύτερη διατριβή της χρονιάς. Ήδη όμως ο τιμώμενος είχε δημοσιεύσει το 1978 στα Ποινικά Χρονικά την πρώτη του μελέτη με τίτλο: «Περί του προβλήματος των υποκειμενικών στοιχείων της δικαιολογήσεως», που παρά την παρέλευση 46 ετών παραμένει επίκαιρο. Το 1985 αναγορεύθηκε υφηγητής και στη συνέχεια εκλέχτηκε επίκουρος καθηγητής Ποινικού Δικαίου και Ποινικής Δικονομίας στη Νομική Σχολή του Εθνικού και Καποδιστριακού Πανεπιστημίου Αθηνών με την εργασία του: «Τα εκ του αποτελέσματος διακρινόμενα εγκλήματα. Δογματική θεμελίωση». Από το 1985 μέχρι το 1987 εργάστηκε ως Ερευνητής στο Ινστιτούτο Ποινικών Επιστημών της Νομικής Σχολής του Πανεπιστημίου του Μονάχου με χρηματοδότηση του Ιδρύματος Alexander-von-Humboldt-Stiftung και το 1990 στο Ινστιτούτο Max-Planck διεθνούς και αλλοδαπού ποινικού δικαίου στο Freiburg. Καρπός της ερευνητικής παραμονής του στο Μόναχο ήταν η μονογραφία: «Komparative und Dispositionsbegriffe im Strafrecht», Frankfurt a. M. 1998 (Lang). Το 1991 ο τιμώμενος εκλέχτηκε αναπληρωτής Καθηγητής και το 1996 Καθηγητής στη Νομική Σχολή του Πανεπιστημίου Αθηνών. Κατά την τριετία 1992-1994 ο τιμώμενος δίδαξε ως επισκέπτης καθηγητής διεθνές και ευρωπαϊκό ποινικό δίκαιο στο Πανεπιστήμιο του Μονάχου (μαθήματα εμβάθυνσης) μετά από πρόσκληση του καθηγητή Claus Roxin. Το 2008 οργάνωσε από κοινού με τον καθηγητή Ulfrid Neumann Ανώτερο Σεμινάριο ποινικού δικαίου και γενικής θεωρίας του δικαίου στο Πανεπιστήμιο της Φρανκφούρτης. Έχει δώσει διαλέξεις στα Πανεπιστήμια του Μονάχου, της Φρανκφούρτης, της Κωνσταντινούπολης, στο Ινστιτούτο Max Planck Διεθνούς και Αλλοδαπού Ποινικού Δικαίου του Freiburg, στην Σχολή Δικαστών της Βουδαπέστης, στη Διεθνή Ακαδημία κατά της Διαφθοράς στη Βιέννη κλπ.

Εργασίες του έχουν δημοσιευτεί, πέραν της ελληνικής, στην γερμανική γαλλική και αγγλική γλώσσα, ενώ έχουν μεταφραστεί στα ιαπωνικά, κινεζικά, ιταλικά και τουρκικά. Σειρά μελετών του έχει μεταφραστεί στα ισπανικά (2017) από τον εκδοτικό οίκο IBdeF Montevideo-Buenos Aires και κυκλοφορεί στην Λατινική Αμερική.

Το έτος 1987 εισήγαγε τη διδασκαλία του διεθνούς ποινικού δικαίου στη Νομική Σχολή του ΕΚΠΑ και εκπόνησε σχετικό σύγγραμμα. Το έτος 2012 εκλέχτηκε μέλος της Ευρωπαϊκής Ακαδημίας Επιστημών και Τεχνών (Salzburg). Το 2018 η βιογραφία του περιελήφθη στο έργο του Καθηγητή Eric Hilgendorf: *“Die ausländische Strafrechtswissenschaft in Selbstdarstellungen-Die internationale Rezeption des deutschen Strafrechts”* του εκδοτικού Οίκου De Gruyter, όπου παρουσιάζεται το επιστημονικό έργο των πλέον σημαντικών γερμανόφωνων ποινικολόγων από όλο τον κόσμο (Ισπανία, Ιταλία Ν. Κορέα, Ελβετία, Πορτογαλία Αργεντινή, Ιαπωνία, Ρωσία, Κίνα κλπ.). Κατά τα έτη 2007-2014 και 2021/22 δίδαξε στην Εθνική Σχολή Δικαστών. Διετέλεσε Μέλος του Ανωτάτου Ειδικού Δικαστηρίου (δύο θητείες), Μέλος της Διεθνούς Επιτροπής για την απονομή του Βραβείου Sigríst (Βέρνη) και Αναπληρωτής Πρόεδρος του Ωνασείου Καρδιοχειρουργικού Κέντρου. Υπήρξε Εξωτερικός Αξιολογητής για την εκλογή νέου Διευθυντή στο Max Planck Institute for Foreign and International Criminal Law (Freiburg). Το έτος 2023 εκλέχτηκε Μέλος του Επιστημονικού Συμβουλίου (Academic Advisory Board) της Διεθνούς Ακαδημίας κατά της Διαφθοράς με έδρα στο Laxenburg της Βιέννης. Έχει λάβει μέρος σε πολλές νομοπαρασκευαστικές επιτροπές καθώς και στην Ομάδα Εργασίας των (τότε) Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων που επεξεργάστηκε τη Σύμβαση ΡιF για την ποινική προστασία των κοινοτικών εννόμων αγαθών (1995). Έχει συμμετάσχει κατ’ επανάληψη σε διεθνή συνέδρια ποινικού δικαίου, όπως της ΑΙDΡ και της Διεθνούς Εταιρίας Συγκριτικού Δικαίου και έχει εκπροσωπήσει τη χώρα στο Συμβούλιο της Ευρώπης και στις Ευρωπαϊκές Κοινοότητες. Είναι Μέλος του Επιστημονικού Συμβουλίου της Βουλής των Ελλήνων και Δικηγόρος Αθηνών από το 1981.

Το έτος 2015 ο τιμώμενος ίδρυσε το Ινστιτούτο Ευρωπαϊκού και Διεθνούς Ποινικού Δικαίου (www.ecli.gr). Το Ινστιτούτο διοργάνωσε σειρά διεθνών συνεδρίων στην Αθήνα (Ιούνιος 2016), στο Λονδίνο (Ιαν. 2018) σε συνεργασία με το Παν/μιο Queen Mary και με το Ινστιτούτο Max Planck και στο Freiburg (Ιούνιος 2018 Οκτώβριος 2019) σε συνεργασία με το Ινστιτούτο Max Planck και το Παν/μιο Bergen της Νορβηγίας καθώς και πολυάριθμες επιστημονικές εκδηλώσεις στην Ελλάδα. Στις εκδηλώσεις αυτές έχουν συμμετάσχει πολλοί διαπρεπείς ποινικολόγοι από την Ευρώπη, τις ΗΠΑ και την Κίνα καθώς και αλλοδαποί φοιτητές. Μάλιστα οι εργασίες του Διεθνούς Συνεδρίου στην Αθήνα με 27 ομιλητές από πολλές χώρες (Γερμανία, Ελλάδα, Ελβετία, Ην. Βασίλειο, Κίνα, Ισπανία, Πορτογαλία, Ρουμανία) δημοσιεύθηκαν στον τόμο: «Διεθνές Ποινικό Δίκαιο και Σύγχρονη Πραγματικότητα: Προκλήσεις και Προοπτικές», Αθήνα 2018. Ως Πρόεδρος του ΙΕΔΠΔ ο τιμώμενος συνήψε Σύμφωνο Συνεργασίας με το Ινστιτούτο Max Planck Διεθνούς και Αλλοδαπού Ποινικού Δικαίου του Freiburg,

πράγμα που διηύρυνε την διεθνή επιστημονική εμβέλεια του Ινστιτούτου Ευρωπαϊκού και Διεθνούς Ποινικού Δικαίου και ενίσχυσε την εξωστρέφεια της ελληνικής ποινικής επιστήμης.

Το επιστημονικό έργο του τιμώμενου καλύπτει όλο το εύρος του ποινικού δικαίου. Τα βασικά συγγράμματά του στο Γενικό και Ειδικό Μέρος του ποινικού δικαίου και στο Διεθνές και Ευρωπαϊκό Ποινικό Δίκαιο έχουν κάνει επανειλημμένες εκδόσεις και το όλο έργο του έχει επηρεάσει πολλαχώς την αρεοπαγίτική νομολογία καθώς και το νομοθέτη. Ενδεικτικά αναφέρουμε: τη στροφή της νομολογίας αμέσως μετά τη δημοσίευση της εργασίας του για την αιτιολογία των αθωωτικών αποφάσεων και των απαλλακτικών βουλευμάτων (Ποινικά Χρονικά 1994 σελ. 433), την υιοθέτηση των αναπτύξεων του (ενίστε επί λέξει) ως προς την έννοια της υπεξαίρεσης ως συντιμωρητής ύστερης πράξης, ως προς την ανάγκη υλικής αντιστοιχίας στην απάτη, ως προς τη συνάφεια κινδύνου ως προϋπόθεση του εγκλήματος της απιστίας, ως προς την ενδιάμεση νομική-οικονομική θεωρία της περιουσίας στα εγκλήματα κατά της περιουσίας, ως προς την ανάγκη υποθετικής αιτιότητας στα εγκλήματα παραλείψεως κλπ. Αλλά και στο νέο ποινικό κώδικα υιοθετήθηκε η άποψή του για την υποκειμενική υπόσταση στα εκ του αποτελέσματος διακρινόμενα εγκλήματα, για τη δυνατότητα συμμετοχής από την ημεδαπή σε κυρία πράξη τελεσθείσα στην αλλοδαπή, για τη δυνατότητα εφαρμογής του άρθρ. 7 ΠΚ επί του κυοφορουμένου και επί νομικών προσώπων, κλπ. Σημαντικός είναι, ακόμη, ο αντίκτυπος των εργασιών του στο εξωτερικό. Η βασική εργασία του για τις διαθετικές έννοιες έτυχε ευμενούς υποδοχής από σημαντικούς θεωρητικούς όπως οι Roxin, Phillips και Amelung, ενώ η διδακτορική διατριβή του εξακολουθεί ακόμη να παραπέμπεται στους μεγάλους σχολιασμένους ποινικούς κώδικες της Γερμανίας όπως το *Münchener Kommentar*.

Ο προκείμενος τόμος περιλαμβάνει 38 υψηλού επιπέδου μελέτες καταναεμημένες σε τέσσερα τμήματα: Τα τρία πρώτα είναι αφιερωμένα σε ούτως ειπείν «κλασικά» πεδία του ποινικού δικαίου: Ουσιαστικό Ποινικό Δίκαιο, Ποινικό Δικονομικό Δίκαιο και Διεθνές και Ευρωπαϊκό Ποινικό Δίκαιο. Το τέταρτο αναφέρεται σε έναν κλάδο του ποινικού δικαίου που ήδη διεκδικεί δυναμικά και μετά λόγου αυτονομία: Νέες Τεχνολογίες και Ποινικό Δίκαιο. Οι διακεκριμένοι συγγραφείς δεν προέρχονται μόνο από την Ελλάδα, αλλά και από Γερμανία, Ιταλία, Ισπανία και Κίνα, αντιπροσωπεύουν δε ένα ευρύ φάσμα ποινικολόγων, καθόσον δεν είναι μόνον συνάδελφοι του τιμώμενου, αλλά και μαθητές του. Η θεματολογία, λοιπόν, αλλά και η ποιότητα των συμβολών αναδεικνύουν τον προσανατολισμό του παρόντος έργου προς το μέλλον και διανοίγουν προοπτική αισιοδοξίας εν όψει της δοκιμασίας που διέρχεται σήμερα η ποινική δογματική.

Για τη Συντακτική Επιτροπή
Αν. Καθηγητής Γεώργιος Τριανταφύλλου

VORWORT

Die vorliegende Sammlung von Aufsätzen mit dem Titel: „Grenzen und Zukunft des Strafrechts“ ist dem emeritierten Professor der juristischen Fakultät der Nationalen und Kapodistrias Universität Athen Christos Mylonopoulos anlässlich seines siebzigsten Geburtstages und seiner sechsundvierzigjähriger ununterbrochenen wissenschaftlichen Präsenz gewidmet.

Christos Mylonopoulos studierte Rechtswissenschaften an der Universität Athen und promovierte in den Jahren 1977-1980 mit einem DAAD-Stipendium an der Juristischen Fakultät der Universität Saarbrücken unter der Betreuung von Professor Gerhard Kielwein. Seine Dissertation „Über das Verhältnis von Handlungs- und Erfolgsunwert im Strafrecht“ (Köln 1981, Carl Heymanns Verlag) wurde mit „summa cum laude“ ausgezeichnet und erhielt den Eduard-Martin-Preis als beste Dissertation des Jahres.

Allerdings hatte der Geehrte bereits 1978 in der Zeitschrift Poinika Chronika seine erste Studie mit dem Titel: „Zum Problem der subjektiven Rechtfertigungselemente“ veröffentlicht, die auch nach 46 Jahren noch aktuell ist. 1985 wurde er zum Privatdozenten und später zum Assistenzprofessor für Strafrecht und Strafprozessrecht an der Juristischen Fakultät der Nationalen und Kapodistrias Universität Athen ernannt mit der Monographie: „Erfolgsqualifizierte Delikte. Dogmatische Grundlagen“. Von 1985 bis 1987 führte er unabhängige Forschung am Institut für Strafrecht der Juristischen Fakultät der Universität München, gefördert von der Alexander-von-Humboldt-Stiftung, und 1990 am Max-Planck-Institut für internationales und ausländisches Strafrecht in Freiburg. Das Ergebnis seines Forschungsaufenthalts in München war die Monographie „Komparative und Dispositionsbegriffe im Strafrecht“, Frankfurt a. M. 1998 (Lang). 1991 wurde er zum Stellvertretenden Professor und 1996 zum Professor an der juristischen Fakultät der Universität Athen gewählt. Während der Jahre 1992-1994 lehrte der Geehrte auf Einladung von Professor Claus Roxin als Gastprofessor an der Universität München (Vertiefungskurse) internationales und europäisches Strafrecht. Im Jahr 2008 organisierte er gemeinsam mit Professor Ulfrid Neumann ein Hauptseminar über Strafrecht und allgemeine Rechtslehre an der Universität Frankfurt. Er hielt Vorlesungen an den Universitäten München, Frankfurt, Istanbul, am Max-Planck-Institut für internationales und ausländisches Strafrecht in Freiburg, an der Richterakademie von Budapest, an der Internationalen Akademie gegen Korruption in Wien usw. Außer in Griechisch sind seine Werke auch in Deutsch, Französisch und Englisch erschienen und wurden ins

Japanische, Chinesische, Italienische und Türkische übersetzt. Eine Reihe seiner Studien wurde vom IBdeF Montevideo-Buenos Aires ins Spanische übersetzt (2017) und in Lateinamerika veröffentlicht.

Im Jahr 1987 führte er die Lehre des internationalen Strafrechts an der juristischen Fakultät der Universität Athen ein und verfasste ein Lehrbuch zu diesem Thema. Im Jahr 2012 wurde er zum Mitglied der Europäischen Akademie der Wissenschaften und Künste (Salzburg) gewählt. 2018 wurde seine Biografie in den von Professor Eric Hilgendorf herausgegebenen Band „Die ausländische Strafrechtswissenschaft in Selbstdarstellungen-Die internationale Rezeption des deutschen Strafrechts“ (De Gruyter) aufgenommen, der die wissenschaftlichen Arbeiten der wichtigsten deutschsprachigen Strafrechtler aus aller Welt (Spanien, Italien, Südkorea, Schweiz, Portugal, Argentinien, Japan, Russland, China usw.) vorstellt.

In den Jahren 2007-2014 und 2021/22 unterrichtete er an der Nationalen Richterakademie. Er war Mitglied des Obersten Sondergerichts (zwei Amtszeiten), Mitglied des internationalen Komitees für die Verleihung des Sigrist-Preises (Bern) und stellvertretender Präsident des Onassis Heart Surgery Centre. Er war externer Gutachter für die Wahl eines neuen Direktors am Max-Planck-Institut für ausländisches und internationales Strafrecht (Freiburg). Im Jahr 2023 wurde er zum Mitglied des wissenschaftlichen Beirats der Internationalen Anti-Korruptions-Akademie mit Sitz in Laxenburg (Wien) gewählt. Er hat in mehreren Gesetzgebungsausschüssen und in der Arbeitsgruppe der (damaligen) Europäischen Gemeinschaften mitgearbeitet, die das PiF-Übereinkommen über den strafrechtlichen Schutz der Finanziellen Interessen der Gemeinschaften (1995) ausgearbeitet hat.

Er hat wiederholt an internationalen Strafrechtskonferenzen teilgenommen, z. B. der AIDP und der International Comparative Law Society, und hat das Land beim Europarat und den Europäischen Gemeinschaften vertreten. Er ist Mitglied des wissenschaftlichen Rates des griechischen Parlaments und seit 1981 Rechtsanwalt in Athen.

Im Jahr 2015 gründete der Geehrte das Institut für Europäisches und Internationales Strafrecht (www.ecli.gr). Das Institut hat eine Reihe von internationalen Konferenzen organisiert in Athen (Juni 2016), in London (Januar 2018) in Zusammenarbeit mit der Queen Mary University und dem Max-Planck-Institut und in Freiburg (Juni 2018 und Oktober 2019) in Zusammenarbeit mit dem Max-Planck-Institut und der Universität Bergen, Norwegen, sowie zahlreiche wissenschaftliche Veranstaltungen in Griechenland. Diese Veranstaltungen wurden von vielen renommierten Kriminalwissenschaftlern aus Europa, den USA und China sowie von ausländischen Studenten besucht. An der internationalen Konferenz die in Athen 2016 stattfand, hatten 27 Referenten aus vielen Ländern teilgenommen (Deutschland, Griechenland, Schweiz, Vereinigtes Königreich, China, Spanien, Portugal, Rumänien) und die Beiträge wurden in dem Band veröffentlicht: „International Criminal Law and Contemporary Reality: Challenges and Perspectives“, Athen 2018.

Als Präsident der IEIStR schloss der Geehrte ein Kooperationsabkommen mit dem Max-Planck-Institut für Internationales und Ausländisches Strafrecht in Freiburg ab, das die internationale wissenschaftliche Reichweite des Instituts für Europäisches und Internationales Strafrecht erweiterte und die Außenwirkung der griechischen Strafrechtswissenschaft verstärkt hat.

Das wissenschaftliche Werk des Geehrten umfasst das gesamte Spektrum des Strafrechts. Seine grundlegenden Schriften zum Allgemeinen und Besonderen Teil des Strafrechts sowie zum Internationalen und Europäischen Strafrecht haben die Rechtsprechung und den Gesetzgeber in vielfältiger Weise beeinflusst. Beispielhaft seien genannt: der Wandel in der Rechtsprechung unmittelbar nach der Veröffentlichung seiner Arbeit über die Begründung der freisprechenden Strafurteile (Poinika Chronika 1994 S. 433), die (teilweise wörtliche) Übernahme seiner Ausführungen zum Begriff der Unterschlagung als mitbestrafte Straftat, zur Notwendigkeit der materiellen Stoffgleichheit beim Betrug, zur Relevanz des Risikozusammenhangs als Voraussetzung des Untreuetatbestands, zur juristisch-ökonomischen Eigentumsbegriff bei den Vermögensdelikten, zur Notwendigkeit der hypothetischen Kausalität bei den Unterlassungsdelikten usw. Aber auch im neuen griechischen Strafgesetzbuch vom 2019 wurde seine Auffassung zum subjektiven Tatbestand der erfolgsqualifizierten Delikten, zur Möglichkeit der Inlandsteilnahme an einer ausländischen Haupttat, zur Möglichkeit der Anwendung von Artikel 7 des Strafgesetzbuchs auf juristische Personen usw. übernommen. Wichtig ist auch die Wirkung seiner Arbeit im Ausland. Seine grundlegenden Arbeiten zu den Dispositionsbegriffen wurden von wichtigen Theoretikern wie Roxin, Phillips und Amelung positiv aufgenommen, und seine Dissertation wird noch immer in den großen Strafrechtskommentaren wie dem Münchener Kommentar zitiert.

Dieser Band enthält 38 hochkarätige Studien, die in vier Abschnitte unterteilt sind: Die ersten drei sind den sogenannten „klassischen“ Bereichen des Strafrechts gewidmet: dem materiellen Strafrecht, dem Strafprozessrecht sowie dem internationalen und europäischen Strafrecht. Der vierte Teil bezieht sich auf einen Zweig des Strafrechts, der bereits eine dynamische und verdiente Autonomie behauptet: Neue Technologien und Strafrecht. Die namhaften Autoren kommen nicht nur aus Griechenland, sondern auch aus Deutschland, Italien, Spanien und China und repräsentieren ein breites Spektrum von Strafrechtlern, da sie nicht nur Kollegen des Geehrten, sondern auch seine Schüler sind. Die Thematik und die Qualität der Beiträge unterstreichen daher die Zukunftsorientierung des vorliegenden Werkes und eröffnen eine optimistische Perspektive angesichts der schweren Zeiten, die die Strafrechtsdogmatik derzeit durchmacht.

Für die Herausgeber
Stellv. Professor Dr. Georgios Triantafyllou,

FOREWORD

This collection of essays entitled: “The Limits and Future of Criminal Law” is dedicated to Professor Emeritus of the Law School of the National and Kapodistrian University of Athens Christos Mylonopoulos on the occasion of the seventy years since his birth and forty-six years of his continuous scientific presence.

Christos Mylonopoulos studied law at the University of Athens and during the years 1977-1980 he completed his doctoral thesis at the Law School of the University of Saarbrücken on a DAAD scholarship under the supervision of Professor Gerhard Kielwein. His thesis “Über das Verhältnis von Handlungs- und Erfolgsunwert im Strafrecht” (Köln 1981, Carl Heymanns Verlag) was awarded summa cum laude and was honoured with the Eduard Martin Prize as the best thesis of the year. However, the honouree had already published in 1978 in the “Poinika Chronika” his first study entitled: “On the problem of the subjective elements of justification”, which, despite the passage of 46 years, remains topical. In 1985 he was elected assistant professor of Criminal Law and Criminal Procedure at the Law School of the National and Kapodistrian University of Athens following his book: “Offenses qualified by their result. Doctrinal foundation”. From 1985 to 1987 he worked as a Research Fellow at the Institute of Criminal Sciences at the University of Munich Law School, funded by the Alexander-von-Humboldt-Stiftung, and in 1990 at the Max-Planck Institute for International and Foreign Criminal Law in Freiburg. The fruit of his research stay in Munich was the monograph: “Komparative und Dispositionsbegriffe im Strafrecht”, Frankfurt a. M. 1998 (Lang). In 1991 he was elected Associate Professor and in 1996 Professor at the Law Faculty of the University of Athens. During the years 1992-1994 he taught international and European criminal law as a visiting professor at the University of Munich (in-depth courses) following an invitation of Professor Claus Roxin. In 2008 he co-organised with Professor Ulfrid Neumann an Advanced Seminar in Criminal Law and General Theory of Law at the University of Frankfurt. He has lectured at the Universities of Munich, Frankfurt, Istanbul, the Max Planck Institute for International and Foreign Criminal Law in Freiburg, the Judicial School in Budapest, the International Academy against Corruption in Vienna, etc. In addition to Greek, works of him have been published in German, French and English, and have been translated into Japanese, Chinese, Italian and Turkish. A series of his studies has been translated into Spanish (2017) by IBdeF Montevideo-Buenos Aires and is published in Latin America.

In 1987 he introduced the teaching of international criminal law at the Law

Foreword

School of the National and Kapodistrian University of Athens and prepared a textbook on the subject. In 2012 he was elected a member of the European Academy of Sciences and Arts (Salzburg). In 2018 his biography was included in Professor Eric Hilgendorf's "Die ausländische Strafrechtswissenschaft in Selbstdarstellungen-Die internationale Rezeption des deutschen Strafrechts" published by De Gruyter, which presents the academic work of the most important German-speaking criminal law scholars from all over the world (Spain, Italy, South Korea, Switzerland, Portugal, Argentina, Japan, Russia, China, etc.).

In the years 2007-2014 and 2021/22 he taught at the National School of Magistrates. He was a Member of the Supreme Special Court (two terms), Member of the International Committee for the award of the Sigrist Prize (Bern) and Deputy President of the Onassis Heart Surgery Centre. He was External Evaluator for the election of a new Director at the Max Planck Institute for Foreign and International Criminal Law (Freiburg). In 2023 he was elected Member of the Academic Advisory Board of the International Anti-Corruption Academy based in Laxenburg (Vienna). He has participated in several law-making committees and in the Working Group of the (then) European Communities that drafted the PiF Convention on the Criminal Protection of the Financial Interests of the European Communities (1995). He has repeatedly participated in international criminal law conferences, such as the AIDP and the International Comparative Law Society, and has represented Greece at the Council of Europe and the European Communities. He is a Member of the Scientific Council of the Hellenic Parliament and an Athens Lawyer since 1981.

In 2015, the honoree founded the Institute of European and International Criminal Law (E.I.C.L.I., www.eicli.gr). The Institute organized a series of international conferences in Athens (June 2016), in London (January 2018) in cooperation with Queen Mary University and the Max Planck Institute and in Freiburg (June 2018 - October 2019) in cooperation with the Max Planck Institute and the University of Bergen, Norway, as well as numerous scientific events in Greece. These events have been attended by many eminent criminal law scholars from Europe, the USA and China as well as foreign students. In fact, the International Conference in Athens with 27 speakers from many countries (Germany, Greece, Switzerland, United Kingdom, China, Spain, Portugal, Romania) were published in the volume: "International Criminal Law and Contemporary Reality: Challenges and Perspectives", Athens 2018 (in Greek). As President of the E.I.C.L.I., the honoree concluded a Cooperation Agreement with the Max Planck Institute of International and Foreign Criminal Law in Freiburg, which broadened the international scientific scope of the Institute of European and International Criminal Law and strengthened the extroversion of Greek criminal science.

The scientific work of the honoree covers the whole range of criminal law. His basic writings on the General and Special Part of Criminal Law and on International

and European Criminal Law have been published repeatedly and his work has influenced the jurisprudence and the legislature in many ways. Indicatively we mention: the shift in jurisprudence immediately after the publication of his work on the justification of acquittals (Poinika Chronika 1994 p. 433), the adoption of his positions (sometimes verbatim) as to the concept of embezzlement as a co-punished posterior act, as to the need for material correspondence in fraud, as to the intermediate legal-economic theory of property in crimes against property, as to the need for hypothetical causality in crimes of omission, etc. But also in the new Criminal Code his view was adopted on the mens rea in crimes qualified by the result, on the possibility of participation by a national in a main act committed abroad, on the possibility of applying article 7 of the Greek Criminal Code to the unborn person and to legal entities, etc. The impact of his work abroad is also important. His influential work on diathetic concepts was well received by important theorists such as Roxin, Phillips and Amelung, and his doctoral thesis is still cited in the major annotated German criminal codes such as the Münchener Kommentar.

This volume contains 38 high-level studies divided into four sections: The first three sections are devoted to the so-called “classical” fields of criminal law: substantive criminal law, criminal procedural law and international and European criminal law. The fourth refers to a branch of criminal law that is already asserting a dynamic and deserved autonomy: New Technologies and Criminal Law. The distinguished authors come not only from Greece, but also from Germany, Italy, Spain and China, and represent a wide range of criminal lawyers, since they are not only colleagues of the honouree, but some of them also his students. The subject matter, therefore, and the quality of the contributions highlight the future orientation of the present work and open up a perspective of optimism in view of the ordeal that criminal doctrine is currently undergoing.

On behalf of the Editors
Adj. Professor Dr. Georgios Triantafyllou

ΣΥΓΓΡΑΦΕΙΣ ΤΟΥ ΤΟΜΟΥ

AUTORENVERZEICHNIS

CONTRIBUTORS

ΗΛΙΑΣ ΑΝΑΓΝΩΣΤΟΠΟΥΛΟΣ

ΝΙΚΟΛΑΟΣ ΒΑΣΙΛΕΙΑΔΗΣ

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΒΟΥΛΓΑΡΗΣ

ΠΑΝΤΑΖΗΣ ΒΡΥΝΙΩΤΗΣ

ANDREA CASTALDO

NESTOR COURAKIS

ΘΕΟΧΑΡΗΣ ΔΑΛΑΚΟΥΡΑΣ

ΝΙΚΟΛΑΟΣ ΔΗΜΗΤΡΑΤΟΣ

ΑΘΑΝΑΣΙΑ ΔΙΟΝΥΣΟΠΟΥΛΟΥ

GUNNAR DUTTGE

ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΖΙΟΥΒΑΣ

MANFRED HEINRICH

CHRISTIAN JÄGER

ΜΑΡΙΑ ΚΑΪΆΦΑ-ΓΚΜΠΑΝΤΙ

ΑΡΓΥΡΙΟΣ ΚΑΡΡΑΣ

HANS-HEINER KÜHNE

ΑΓΓΕΛΟΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΙΔΗΣ

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΚΩΣΤΑΡΑΣ

GENLIN LIANG

ΙΑΚΩΒΟΣ ΜΑΜΑΛΗΣ

EMMANOUIL METAXAKIS

VALSAMIS MITSILEGAS

ΙΩΑΝΝΗΣ ΜΟΡΟΖΙΝΗΣ

ΕΜΜΑΝΟΥΗΛ ΜΠΙΛΛΗΣ

ULFRID NEUMANN

ΧΑΡΗΣ ΠΑΠΑΧΑΡΑΛΑΜΠΟΥΣ

FRANK SALIGER

HELMUT SATZGER

ΑΘΗΝΑ ΣΑΧΟΥΛΙΔΟΥ

BERND SCHÜNEMANN

JESÚS-MARÍA SILVA SÁNCHEZ

ΣΤΕΦΑΝΟΣ ΣΤΑΝΕΛΜΟΣ

ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ ΤΟΥΡΓΕΛΗΣ

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΤΡΙΑΝΤΑΦΥΛΛΟΥ

ΠΟΛΥΧΡΟΝΗΣ ΤΣΙΡΙΔΗΣ

ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ ΦΙΛΟΠΟΥΛΟΣ

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΗΣ ΧΑΡΑΛΑΜΠΑΚΗΣ

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΧΡΙΣΤΟΔΟΥΛΟΥ

Μερική αναστολή: μέτρο περιορισμένης ελαστικότητας της ποινής ή περιορισμένη έκτιση αυτής;

Νικόλαος Δ. Βασιλειάδης*

1. Εισαγωγικές παρατηρήσεις

Η αναστολή μέρους της στερητικής της ελευθερίας ποινής με την ταυτόχρονη έκτιση ενός άλλου (μικρού) μέρους αυτής, αποτελεί θεσμό που εισήχθη με τον νέο ΠΚ, στο πρότυπο αντίστοιχων ρυθμίσεων που και σε άλλες ευρωπαϊκές νομοθεσίες συναντάμε¹. Η πρόβλεψη έλκει την καταγωγή της από το αγγλοσαξονικό μοντέλο, επηρεασμένη και από τον θεσμό της δοκιμασίας (probation)².

Πρόκειται για ένα μέτρο με το οποίο ένα μέρος της ποινής κρίνεται αναγκαίο να εκτιθεί πραγματικά, χωρίς να ανασταλεί (αν και επιβάλλεται μικρή ποινή και πάντως εντός των ορίων της αναστολής), λόγω της αξιολόγησης ορισμένων στοιχείων του εγκλήματος, όπως η φύση, το είδος και ο τρόπος τελέσεως, η βλάβη που προξένησε ο κατηγορούμενος και οι περιστάσεις υπό τις οποίες τελέστηκε η πράξη, ο χαρακτήρας και η προσωπικότητα του κατηγορουμένου, σε συνδυασμό και με το προηγού-

* ΔΝ, Δικηγόρος, Εντεταλμένος Διδάσκων Νομικής Σχολής Δ.Π.Θ.

1. Βλ. έτσι και ΑιτΕκθ Ν 4619/2019.

2. Για τον θεσμό της δοκιμασίας (probation) και την ιστορική του αναδρομή βλ. *Auerbach*, «Beyond the Pale of Mercy»: Victorian Penal Culture, Police Court Missionaries, and the Origins of Probation in England, Law and History Review, 2015, σελ. 627 επ., *Berger*, Le système de probation anglais et le Sursis Continental - Etude dogmatique, critique et de Droit comparé, 1955, σελ. 28 επ., *Florian*, Parte generale del diritto penale, 1934, σελ. 809, *Grinnel*, The Common Law History of Probation - An Illustration of the "Equitable" Growth of Criminal Law, Journal of Criminal Law and Criminology, τόμ. 32, 1941, σελ. 21 επ., *Harris*, Principles and Practice of the Criminal Law, 1933, σελ. 76, *King*, The probation and After-Care service, 1969, σελ. 4 επ.· βλ. επίσης *Αναγνωστάκη/Θάνου*, Ο θεσμός της δοκιμασίας (probation), Αρμ 1982, σελ. 706 επ., *Γαρδίκας*, Η υπ' όρον αναστολή της εκτελέσεως της ποινής, ΠοινΧρον 1953, σελ. 68, *τον ίδιο*, Η προληπτική εγγύησης εν τω συγχρόνω Ποινικώ Δικαίω, ΠοινΧρον 1969, σελ. 522, *τον ίδιο*, Το σύστημα της δοκιμασίας (probation) ή η αναστολή της ποινής μετά προστατευτικής επιβλέψεως, ΠοινΧρον 1971, σελ. 97 επ., *Γάφρος*, Ποινικόν Δίκαιον, τόμ. Α', 1947, σελ. 382 επ., *τον ίδιο*, Ποινικόν Δίκαιον, Γενικών Μέρους, τεύχ. Γ', 1978, σελ. 528, *Ηλιόπουλος*, Σύστημα του Ελληνικού ποινικού δικαίου, τόμ. ΙΙ, 1936, σελ. 601 επ., *Καρανίκας*, Εγχειρίδιον Ποινικού Δικαίου, Γενικών Μέρους, τόμ. Α', 1960, σελ. 192-193., *Ζησιάδης*, Ποινικόν Δίκαιον, Γενικών Μέρους, τόμ. Β', 1971, σελ. 392 επ.· βλ. τέλος *La probation (Régime de mise à l' épreuve) et les mesures analogues*, Nations Unies Département des Questions Sociales New-York, 1953, σελ. 28 επ.

μενο εγκληματικό παρελθόν του³. Το τελευταίο μάλιστα στοιχείο δεν αποκλείεται να καταδεικνύει ένα πρόσωπο που ρέπει σε επαναλαμβανόμενη τέλεση (συνήθως ομοειδών) εγκλημάτων, για τα οποία αν και είχε καταδικαστεί, δεν αποτράπηκε από την επανάληψη της ίδιας εγκληματικής συμπεριφοράς. Στις περιπτώσεις αυτές, η φιλελεύθερη λειτουργία της ελαστικότητας της ποινής συναντά τα όριά της⁴.

Η μερική αναστολή λειτουργεί ως εργαλείο ειδικής πρόληψης, ανταποκρινόμενη σε σύνθετες δικαιοκρατικές σταθμίσεις. Μπορεί μεν η σύντομη αυτή παραμονή του καταδικασμένου στις φυλακές προς έκτιση της μικρής ποινής που του επιβλήθηκε, στη γενικότητά της, να μην εξυπηρετεί πάντα τον επιδιωκόμενο σωφρονιστικό χαρακτήρα της ποινής⁵, η στάθμιση όμως ειδικότερων στοιχείων του εγκλήματος και της προσωπικότητας του κατηγορουμένου δύναται να αναδείξει την ανάγκη για μερική κάμψη της αναστολής, δηλαδή για την πραγματική έκτιση ενός μέρους της ποινής, στο πλαίσιο βέβαια εφαρμογής του μοντέλου τούτου με λελογισμένο και ορθολογικό τρόπο⁶. Η εφαρμογή του θεσμού ενδεικνύεται πρωτίστως όταν η αποδοκιμασία της αξιόποινης πράξης απλώς με την επιβολή της ποινής, χωρίς την ανάγκη έκτισής της, δεν υπήρξε ικανή να τον αποτρέψει από το να επαναλαμβάνει την ίδια εγκληματική συμπεριφορά. Έτσι στη περίπτωση του δράστη (μικρο)κλο-

3. Τον ευρύτερο αυτό χώρο προσπαθούν να οριοθετήσουν μοντέλα εκτίμησης κινδύνων (risk assessment models) ιδίως της επαναλαμβανόμενης τέλεσης εγκλήματος από τον δράστη [βλ. για αυτά: Γιαννούλη, Η επικινδυνότητα του δράστη και η εκτίμηση κινδύνων από δικαιοκρατικής σκοπιάς, 2017, σελ. 9 επ. και 135 επ.].

4. Απαιτείται προσοχή στην αξιοποίηση, στοιχείων που αντλούνται από το δίκαιο του κινδύνου («Gefährdungsrecht»), στο πλαίσιο ενός ποινικού συστήματος που επιδιώκει την ασφάλεια μέσω της διαρκούς καταπολέμησης των «κινδύνων» και των προσώπων που τους δημιουργούν. Για το προληπτικό ποινικό δίκαιο της επικινδυνότητας και το ποινικό δίκαιο των κινδύνων, το ποινικό «δίκαιο» του εχθρού και το «δίκαιο» των «κινδυνοποιών» (Gefährdungsrecht) βλ. Γιαννούλη, ό.π., 2017, σελ. 88 επ.

5. Βλ. Αλεξιάδη, Η έκτιση της βραχύχρονης ποινής υπό καθεστώς ημιελευθερίας, Επιστημ. Επετ. Αρμ., 1984, σελ. 92 επ., Καρανίκα, Εγχειρίδιον Ποινικού Δικαίου, Γενικών Μέρους, τόμ. Α', 1960, σελ. 192, Καρεκλά, Η βραχυχρόνια περιοριστική της ελευθερίας ποινή. Υπόλειμμα του παρελθόντος ή απαραίτητο συμπλήρωμα του συστήματος ποινών ενός σύγχρονου ποινικού δικαίου: μία προσέγγιση με βάση το γερμανικό ποινικό δίκαιο, Υπερ 1994, σελ. 267 επ., Κουλούρη, Επιτήρηση και ποινική δικαιοσύνη. Οι εναλλακτικές κυρώσεις και η διασπορά της φυλακής, 2009, σελ. 249, Κουράκη, Θεωρία της ποινής. Μια εισαγωγή, 2008, σελ. 126 επ., Νούσκαλη, Η λειτουργία της αναλογικότητας στις εναλλακτικές – μη φυλακτικές ποινές, 2015, σελ. 159, Χάιδου, Η λειτουργία και η σκοπιμότητα των βραχυχρόνιων στερητικών της ελευθερίας ποινών, σε Αρτινοπούλου/Αστρινάκη, Αφιέρωμα στη μνήμη Ηλίας Δασκαλάκη, 1991, σελ. 751 επ., Χαλαμπάκη, Οι σημαντικότερες μεταρρυθμίσεις στο Σχέδιο του νέου Ποινικού Κώδικα, Ποιν. Δικ. 2019, σελ. 168 επ., τον ίδιο, Ποινικό Δίκαιο - Γενικό μέρος, τόμ. ΙΙ, 2021, σελ. 501. Πρβλ. και Κοσμάτο, σε Παύλου/Δημήτρηνα/Κοσμάτο, Οι κυρώσεις στον νέο Ποινικό Κώδικα, 2023, σελ. 287 επ.

6. Βλ. Κοσμάτο, σε Παύλου/Δημήτρηνα/Κοσμάτο, ό.π., 2023, σελ. 287.

πών που έχει καταδικαστεί πολλές φορές στο παρελθόν για την ίδια πράξη, χωρίς να έχει λειτουργήσει αποτελεσματικά (στο επίπεδο της αποτροπής του) η ελαστικότητα της ποινής μέσω της ολικής αναστολής εκτέλεσής της (ή της εφαρμογής άλλων μέτρων ελαστικότητας της ποινής), η έκτιση ενός μέρους της επιβληθείσας ποινής ίσως να εμφανίζεται (πλέον) περισσότερο αποτελεσματική για τον συγκεκριμένο κατηγορούμενο.

Σε μια εγγύτερη - ολιστική προσέγγιση του ζητήματος με επίκεντρο τις ανωτέρω παραδοχές, καταγράφουμε τα εξής:

Η εκτίμηση της συγκεκριμένης πρόβλεψης δεν μπορεί να είναι αποκομμένη από την ευρύτερη συζήτηση για την αξιολόγηση ή όχι του εγκληματικού παρελθόντος του καταδικασμένου στη χορήγηση αναστολής εκτέλεσης της ποινής. Δηλαδή, από το αν η αναγνώριση ενός τέτοιου ευεργετήματος θα αφορά τον πρωτόπειρο ή όχι εγκληματία. Η αρχική πρόβλεψη του νέου Ποινικού Κώδικα αποδέσμευσε πλήρως τη δυνατότητα χορήγησης της αναστολής από το εγκληματικό παρελθόν του δράστη, σε τυπικό τουλάχιστον επίπεδο. Διότι σε ουσιαστικό, έδωσε στο δικαστήριο μεγαλύτερη ευελιξία εξατομικευμένης αξιολόγησης για την έκταση και το είδος της ελαστικότητας της ποινής. Οι επαναλαμβανόμενες καταδίκες για ομοειδή εγκλήματα αποτελούν ίσως κάποτε ένδειξη της ροπής σε συγκεκριμένη εγκληματική συμπεριφορά και της επικινδυνότητας ενός προσώπου. Αυτό βέβαια προϋποθέτει ότι ο δικαστής θα προβεί στην αξιολόγηση, όχι μόνο της συνολικής εγκληματικής δραστηριότητας του κατηγορουμένου, αλλά και της προσωπικότητάς του, όπως αυτή αναδεικνύεται μέσα από όλες τις περιστάσεις των πράξεων που τέλεσε κατά τον πρότερο εγκληματικό του βίο, συνδυαστικά και με τον έλεγχο του πρότερου (μη εγκληματικού) του βίου. Υπάρχουν έτσι στοιχεία έξω από την πράξη που φαίνεται ότι μπορεί να ενισχύσουν μια τέτοια κρίση, όπως: η προσωπικότητα του εγκληματία, ορισμένες μόνιμες ιδιότητες του χαρακτήρα του καταδικασμένου⁷, κάποτε και ο αντικοινωνικός του ρόλος⁸.

Στο επίπεδο αυτό εκφράστηκαν επιφυλάξεις σε σχέση με τη νέα πρόβλεψη του νομοθέτη, καθώς, όπως επισημαίνεται: «*Η ρύθμιση αυτή είναι προβληματική: η ratio όλων των εναλλακτικών τρόπων έκτισης της ποινής που προβλέπονται στον ΠΚ είναι ο δράστης πράξης που εμφανίζει μικρή έως μέτρια εγκληματικότητα που αντιστοιχεί σε ποινή φυλάκισης να αποφύγει τον οποιονδήποτε εγκλεισμό στις φυλακές, προκειμένου να αποτραπεί ο εγκληματογόνος συγχρωτισμός του με τους εκεί ευρισκόμενους καταδίκους. Με την υποχρεωτική λοιπόν επιβολή έκτισης έστω μέρους της ποινής, η ratio αυτή παύει να εξυπηρετείται. Εδώ το Σχέδιο απομимείται τα ισχύοντα κυρίως στις χώρες του αγγλοσαξονικού δικαίου. Εκεί όμως, σε αντίθεση με*

7. Βλ. Αναγνωστόπουλο, Τα απρόκλητα εγκλήματα, ΝοΒ 1986, σελ. 359 επ., Ζαγκαρόλα, Παρατηρήσεις στις με αρ. 92 και 134/1953 αποφάσεις του Αρείου Πάγου, ΠοινΧρον 1953, σελ. 338.

8. Βλ. Παρασκευόπουλο, Φρόνημα και καταλογισμός στο ποινικό δίκαιο, 1987, σελ. 172 επ.

ό,τι συμβαίνει στη χώρα μας, ο αριθμός των μορφών παραβατικής ή εν γένει αντικοινωνικής συμπεριφοράς που αναγορεύεται σε ποινικό αδίκημα είναι ελάχιστος, διότι γίνεται σεβαστή η αρχή ότι το ποινικό δίκαιο θα πρέπει να αποτελεί την *ultima ratio* αντίδρασης μιας ευνομούμενης πολιτείας. Στην Ελλάδα όμως, με δεδομένο ότι συμβαίνει ακριβώς το αντίθετο, με την άκρατη και άκριτη ποινικοποίηση των πάντων, η νέα και αταίριαστη με τα ελληνικά δεδομένα αυτή ρύθμιση θα οδηγήσει στο αποτέλεσμα σχεδόν κάθε Έλληνας πολίτης να εγκλειστεί για μία έστω φορά στη ζωή του στη φυλακή. Έχω την αίσθηση ότι οι συντάκτες του νέου Ποινικού Κώδικα αυτόν τον υπαρκτό και ορατό κίνδυνο δεν τον έχουν συνειδητοποιήσει»⁹.

Η αλλαγή που επέφερε στην αναστολή της ποινής ο Ν 4855/2021, επαναφέροντας ως τυπική προϋπόθεση χορήγησης της (ολικής) αναστολής τον έλεγχο του εγκληματικού παρελθόντος του κατηγορουμένου, δεν επηρέασε στον πυρήνα της, την πρόβλεψη για μερική αναστολή, ούτε όμως και η περαιτέρω περιστολή των τυπικών προϋποθέσεων με τον Ν 5090/2024. Ωστόσο, ένα είναι σίγουρο: στο καθεστώς της πλήρους αποδεσμεύσεως από το ποινικό παρελθόν του κατηγορούμενου, η πρόβλεψη της μερικής αναστολής αποτέλεσε συνολικά σημείο ισορροπίας του θεσμού της αναστολής της ποινής.

Παράλληλα, δεν θα πρέπει να παραβλέπεται ότι με τον νέο ΠΚ καταργήθηκε το κατά συνήθεια τελούμενο έγκλημα¹⁰ ως διακεκριμένη μορφή αξιόποινης πράξης, καθώς έγινε δεκτό ότι η ύπαρξη «σταθερής ροπής» στην τέλεση ενός εγκλήματος υποδεικνύει μείωση των δυνατοτήτων του δράστη να αντισταθεί στην τέλεση της αξιόποινης πράξης, που θα έπρεπε να οδηγή σε μείωση και όχι σε επαύξηση της ποινικής κύρωσης (άρθρο 13 στ. ε')¹¹ - ¹². Η «σταθερή ροπή» στην τέλεση ενός

9. Βλ. *Χαραλαμπίκη*, Ο νέος ποινικός κώδικας - Μια πρώτη ερμηνευτική προσέγγιση του Ν 4619/2019, 2019, σελ. 39-40, τον ίδιο, Ποινικό Δίκαιο - Γενικό μέρος, τόμ. II, 2021, σελ. 507.

10. Σύμφωνα με τον προϊσχύσαντα ΠΚ, κατά συνήθεια τέλεση του εγκλήματος συνέτρεχε όταν από την επανειλημμένη τέλεση της πράξης προκύπτει σταθερή ροπή του δράστη προς τη διάπραξη του συγκεκριμένου εγκλήματος ως στοιχείο της προσωπικότητάς του.

11. Βλ. ΑιτΕκθ νΠΚ (σελ. 4).

12. Δεν ισχύει βέβαια το ίδιο για την κατ' επάγγελμα τέλεση ενός εγκλήματος, ως στοιχείο θεμελιώσεως ή επαυξήσεως του (ήδη υπάρχοντος) αξιοποίνου, υποκείμενου σε αυστηρότερη μεταχείριση [βλ. ενδεικτικά: *Αλεξιάδη*, Εγκληματολογία, 1989, σελ. 316 επ., *Ανδρουλάκη*, Περί συρροής εγκλημάτων, τόμ. Β', 1968, σελ. 51 επ., *Γαρδίκας*, Οι καθ' ἑξίν και κατ' επάγγελμα εγκληματίαι, ΠοινΧρον 1951, 57 επ., *Καϊάφα-Γκμπάντι*, σε *Καϊάφα-Γκμπάντι/Συμεωνίδου-Καστανίδου*, Ποινικό Δίκαιο - Γενικό Μέρος, 2022, σελ. 534 επ., *Κοκολάκη*, Το επικίνδυνον του εγκληματίου και τα ασφαλιστικά μέτρα εν τω ΠΚ, 1976, σελ. 63 επ., τον ίδιο, Αδριστος καταδίκη, 1991, σελ. 116 επ., *Κ. Κωνσταντινίδη*, Μορφές εμφανίσεως του εγκλήματος ως αυτοτελή αδικήματα, 1982, σελ. 61 επ., *Μανωλεδάκη*, Γενική θεωρία του ποινικού δικαίου, τόμ. Β', 1978, σελ. 191 επ., τον ίδιο, Ποινικό δίκαιο, Επιτομή Γενικού Μέρους, 2005, (επιμ. έκδ. *Καϊάφα-Γκμπάντι/Συμεωνίδου-Καστανίδου*), σελ. 309 επ., *Παρασκευόπουλο*, Φρόνημα και καταλογισμός στο ποινικό δίκαιο, 1987, σελ. 169 επ., *Συμεωνίδου-Καστανίδου*, Η έννοια του κατ' επάγγελμα και του κατά συνήθεια εγκλήματος, 1990, σελ. 28 επ.].